

Bokmeldinger

Sølvi Sogner (red.) 2003. *I gode og vonde dager. Familieliv i Noreg frå reformasjonen til vår tid*

Det Norske Samlaget, Oslo 2003. 272 sidor. Illustrerad.

Anmeldt av Birgitta Meurling

Norsk familjehistorieforskning är ett relativt nytt fenomen. Tidigare var det framför allt etnologer, antropologer och sociologer som intresserade sig för familjen som forskningsfält. Men under 1970-talet växer den historiska familjeforskningen fram och blir under de kommande decennierna ett viktigt forskningsområde. Det är mot den bakgrunden boken *I gode og vonde dager. Familieliv i Noreg frå reformasjonen til vår tid* (2003) skall ses. Boken är en antologi om norsk familjehistoria skriven av en författargrupp bestående av Sølvi Sogner, Hilde Sandvik, Kari Telste, Hanne Marie Johansen och Beate Homlong. Författarna har skrivit ett kapitel var och redaktören, Sølvi Sogner, har skrivit inlednings- och avslutningskapitlet. Boken är tematiskt upplagd, men inom varje kapitel är uppläggningskronologiskt. Detta har sina för- och nackdelar, men är sannolikt det sätt som det är smidigast att åstadkomma en bok av detta slag på, det vill säga när man är flera författare med olika specialområden.

Familjehistorieforskning i Norge kan betraktas som ett barn av den historiska demografin och ibland kan det vara svårt att dra upp någon exakt skiljelinje demellan. Något förenklat kan man kanske säga att familjehistoria är mer orienterad mot kvalitativa metoder, medan his-

torisk demografi i större utsträckning använder sig av kvantitativa metoder.

Att diskutera och analysera norsk familjehistoria från reformationen och fram till våra dagar är naturligtvis en stor och komplex forskningsuppgift. Till att börja med måste man redogöra för familjebegreppet och dess skiftande innebörd från storfamilj, utvidgad familj, sammanbragt familj och så vidare till dagens kärnfamilj. Därtill måste man lägga ytterligare ett antal faktorer som komplicerar bilden än mer såsom stånd- eller klasstillhörighet, geografisk och regional hemvist, näringsstruktur och, inte minst i våra dagar, etnisk och religiös tillhörighet. En klagörande diskussion om dessa aspekter förs också i bokens inledning. Ett annat perspektiv som uppmärksammas är könsperspektivet. Sølvi Sogner konstaterar att tidigare familjeforskning ofta lyft fram mannen som aktör, men faktum är att en historisk aktör likaväl kan vara en "aktris" (s. 19) och detta är naturligtvis ett viktigt påpekande. Boken är för övrigt tänkt som ett debattinlägg i diskussionen om könsperspektivets betydelse inom den historiska familjeforskningen.

Efter inledningskapitlet följer kapitlet "Livsgrunnlag, demografi og hushald" författat av Beate Homlong. Här står familjens strukturella grundvillkor i form av demografi och ekonomi i centrum. Här diskuteras även fertilitet och mortalitet och de förändringar som skett från höga födelse- och dödstal till låga. I kapitel 3 diskuterar Hilde Sandvik den ekonomiska gemenskapen inom ramen för familjen. Hushållets utveckling i detta sammanhang följer i stort den allmänna utvecklingen av ekonomi och näringar i samhället. Från och

med 1500-talet och en bit in på 1800-talet var jordbruket, i Norge ett kombinationsjordbruk, den dominerande näringen. Från och med mitten av 1800-talet får industrialiseringen och "hamskiftet" genomslagskraft och under det sena 1900-talet kan man tala om ett post-industriellt samhälle med många nya yrkesgrupper. I kapitel 4 skriver Kari Telste om familjen som känslomässighet. Här diskuteras bland annat hur man i bondesamhället såg på förnuft i förhållande till känslor när det gällde val av äktenskapspartner. Även synen på föräktenskaplig sexualitet dryftas. Gravida brudar på landsbygden var ett inte ovanligt fenomen. Under det sena 1900-talet är sammanboende utan vigsel vanligt och här finns flera trådar att spinna vidare på när det gäller diskussionen om kontinuitet och förändring. Kapitel 5, författat av Hanne-Marie Johansen, handlar om familjen som omsorgsinstitution. Här diskuteras exempelvis hur lång räckvidd omsorgsansvaret hade i äldre tid. Givetvis sågs det som en central uppgift att ta hand om och uppfostra de egna barnen, men det fanns också äldre och ibland sjuka släktingar samt tjänstefolk att dra försorg om. Idag ser situationen helt annorlunda ut med alla specialiserade vårdinrättningar, som avlastar den moderna kärnfamiljen på olika sätt. I det sista kapitlet för Sølvi Sogner en diskussion om familjeinstitutionens möjligheter i framtiden. Hon pekar på att familjen har visat sig vara flexibel och överlevnadsduglig och kommer troligen att så förbli i framtiden. I en föränderlig värld tillgodoser familjen vissa grundläggande behov för oss människor: behovet av närhet och trygghet, av att bli socialt accepterad, av att se sitt eget liv i ett större sammanhang och som led i en släktkedja. En liten anmärkning från min sida är, att så ser det i bästa fall ut. Men vi får inte blunda för att

inte alla familjer har tillgodosett eller tillgodoser dessa behov, även om vi kan hoppas att de flesta kommer att göra det i framtiden.

Det är ingen liten uppgift som de fem författarna till *I gode och vonde dager* har tagit sig för. Att redogöra för och söka analysera familjens historia i Norge under de senaste 500 åren måste betraktas som något av en utmaning. Som helhet lyckas de dock väl i sitt värv och kombinationen av forskare med olika disciplintillhörigheter och specialkompetenser gör att den familjehistoria som de avser att berätta också belyses från flera håll på ett kunnigt och pedagogiskt sätt. De nackdelar som ofta vidhäftar antologier, t.ex. en viss spretighet och ibland en ojämn kvalitet, finns i mindre utsträckning i denna bok. Möjligen hade ett kronologiskt grepp genom hela boken gjort den ännu mer användbar i t.ex. undervisningssammanhang. Det är dock ett mindre problem. Däremot hade jag gärna sett att familjebegreppet problematiserats ytterligare, att komplexiteten framhävts ännu lite mer och att den normativa heterosexuella parbildningen hade diskuterats på ett mer kritiskt sätt. Detta hade varit önskvärt inte minst med tanke på att boken är tänkt som ett inlägg i debatten om kön och könsperspektiv inom norsk familjehistorieforskning. Dessa anmärkningar till trots vill jag framhålla att denna bok är ett exempel på gott forsknings- och forskarsamarbete med ett mycket läsvärt resultat. Jag skulle gärna se att ett motsvarande bokprojekt sjösattes beträffande den svenska familjens historia eller historier, om man nu vill betona komplexiteten.